

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol fer la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Torre blanca amenaça torre negra

Talment com si d'una partida d'escacs es tractés, va arribar un dia en que les dues torres del castell de Fals es van mirar amb ira i van voler destruir-se l'una a l'altra. La partida d'escacs es jugava sobre el tauler de la geografia catalana i les torres eren una peça més dels bàndols enfrontats en una guerra fratricida.

Abans de narrar l'episodi que va enfrontar les dues torres germanes, farem una mica d'història.

A començaments del segle XV Catalunya patia una profunda crisi econòmica i social. Les epidèmies de pesta havien despoblat el camp, amb la conseqüent reducció de les rendes dels nobles. Aquests van augmentar llavors la pressió fiscal sobre els pagesos, i això va provocar la revolta dels remences. Per altra banda, el poder del rei topava amb la creixent força de les institucions i els poders econòmics de la burgesia i la noblesa.

Aquestes tensions van esclatar el 1460 amb motiu de l'empresonament de l'hereu Carles de Viana per part del seu pare, el rei Joan II. El Consell del Principat, la institució que representava l'oligarquia catalana, va forçar l'alliberament del Príncep de Viana, però aquest va morir de forma misteriosa el 1461, tres setmanes després de ser alliberat pel seu pare.

Es pot dir que la guerra va començar el 15 de gener de 1462, amb la proclamació per part de la Diputació del General de Catalunya (la Generalitat) d'un candidat alternatiu al rei Joan. El país va quedar dividit entre els partidaris d'un i altre pretendent, però el què es discutia no era una simple qüestió dinàstica, sinó que les motivacions

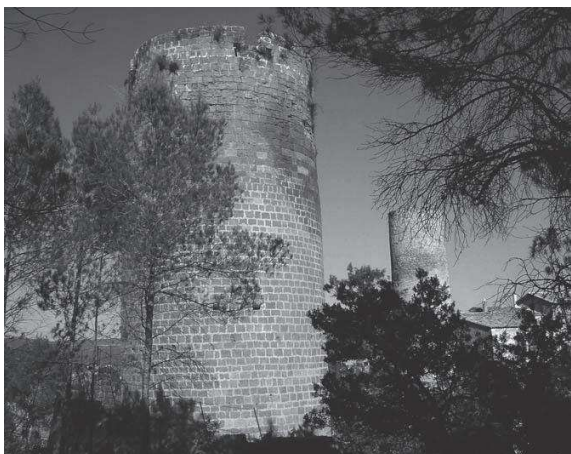
de les parts en conflicte eren variades i confuses. Hi va haver diversos pretendents a la corona; primer, Enric IV de Castella, el 1464, Pere, Condestable de Portugal i nét de Jaume d'Urgell, i el 1466, Renat d'Anjou.

Barcelona i la majoria de ciutats es van decantar per la Generalitat, mentre que el rei va posar al seu costat als remences, amb promeses de suprimir els mals usos i millorar les seves condicions. La noblesa estava dividida, segons la situació en les seves àrees d'influència i les aliances entre les famílies. Joan Ramon Folc III, Comte de Cardona, va ser un dels nobles que es va posar al costat del rei Joan. El 1643 va ser nomenat Capità General del Principat i va encapçalar les tropes en diverses batalles contra els successius candidats de la Generalitat. El castell de Fals es va mantenir fidel al rei, ja que era un domini dels Cardona.

La guerra civil va passar per diverses fases, amb aliances que es feien i es desfeien, i en general va ser de baixa intensitat, amb poques batalles campals, però molt cruenta per la població, perquè uns i altres es dedicaven a cremar collites i arrencar arbres. Catalunya va quedar devastada i la majoria de masos de la nostra zona van quedar abandonats. Van caldre molts anys perquè la demografia i l'economia es refessin.

Amb l'entrada de tropes castellanes en l'escena, la Generalitat va començar a perdre terreny. El 5 de juny de 1472 Manresa va capitular a Joan d'Aragó, arquebisbe de Saragossa, el representant del rei Joan, després que aquest va accedir a respectar els privilegis de la ciutat. La guerra va acabar amb la rendició de Barcelona el 8 d'octubre d'aquell any, després d'un llarg setge a què va ser sotmesa per part de les tropes realistes.

La Capitulació de Pedralbes va portar una pau honrosa pels vençuts, però no va solucionar el problema del

Les dues torres de Fals

moviment remença, que no va veure ateses les seves reivindicacions fins a la Sentència de Guadalupe de 1486.

En el marc d'aquesta Guerra Civil Catalana cal situar els esdeveniments que van succeir a Fals l'estiu de 1468, que van quedar enregistrats en el llibre d'actes del Consell de la Ciutat de Manresa.

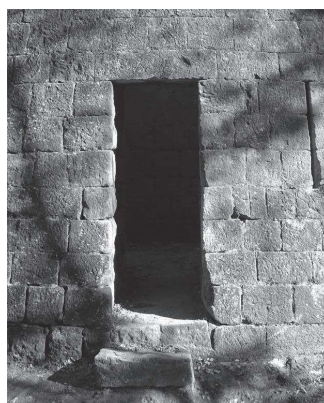
El dissabte, 25 de juny de 1468, els Consellers i Jurats es van trobar a casa de l'honorable Francesc d'Alçamora, i el notari Joan Saragossa va fer constar en acta els següents acords:

Attes, segons digueren, que per en Bernat Obiolls, ciutadà de la present ciutat, e alguns altres, es stada presa una de les torres del castell de Fals, las quals los desenemichs tenien, e per en fortir aquella, e pendra una altra de les dites torres qui es restada en poder dels enemichs, sie stat demenar a la ciutat los vulle socorrer, axi de artalarie, com de vituales. Deslberaren e volguerren que al dit Bernat Obiolls sia prestat per socorriment la bombardra appellada na Ribes, e una sarabatana, e XV lliures de polvora, e tressents passadors. Item més, los sie donada vint sous de pa e un bot de vi. Manam al bosser pach lo que les damunt dites coses lavaran e restaran. Item volguerren que lo dit Obiolls, ans que les dites coses li sien liurades, prest seguretat ab sacrament e homanatge, de tenir la dita torra, e altres del dit castell de Fals, si cas sera aquella, a us e ordinació de la ciutat, e de restituir e tornar la demunt dita artalarie, quant per la ciutat li sera demenada (...)

Tot seguit, el Consell va responsabilitzar a Nicolau Soler, Francesc Çagrau, Jaume Coromina i Miquel Puig, de contractar les atzembles (bèsties de càrrega) necessàries per transportar l'artilleria i el proveïment a la torre que havien capturat l'Obiolls i els seus. El dia u de juliol el Consell va autoritzar un pagament de 18 sous per pa, 7 sous per mitja quartera de farina, i 5 sous per traginar els queviures.

El català que parlaven els nostres avantpassats és prou entenedor, però val la pena consultar al diccionari alguns termes específics:

El "bosser" era el funcionari que feia els pagaments, d'acord amb les instruccions del "clavari" o tresorer municipal. La "bombarda" era una peça d'artilleria curta i de boca molt ampla, que tirava boles de pedra o ferro de grans dimensions. Constava de dues parts; la posterior o "mascle", més estreta, on s'hi posava la càrrega de pólvora, i l'anterior o "trompa", més ampla, on s'hi posava la bala. Com passava sovint amb les campanes i els canons, la bombardra en qüestió estava batejada amb nom propi. "Na Ribes" era possiblement una senyora que havia ofert la bombardra a la ciutat. La "sarbatana" tenia el canó estret i molt llarg, i servia per llançar projectils de pedra o ferro. El "passador" era una sageta molt aguda que es tirava amb la ballesta.

Porta de la Torre Nova

Si els manresans haguessin portat a terme els seus propòsits, a hores d'ara no parlariem de les Torres de Fals en plural, sinó en singular, però, o la bombardra tenia la pólvora molla, o a la colla de l'Obiolls li va faltar el coratge, perquè pocs dies després d'iniciat l'atac la situació havia canviat radicalment.

El diumenge, 10 de juliol, els Consellers: ... deslberaren e volguerren que, attes que en Bernat Obiolls e altres qui tenien la torra de Fals, son presos e aurien fet tractes ab los enemichs, que per lo Síndich de la ciutat, per lo interes de aquella, sia feta instància contra tots aquells que en donar la dita torra als enemichs seran atrobats culpables, e aximatex, en recobrar la artalarie que es stada comanada al dit Obiolls ...

Així doncs, els homes de Fals van ser valents i van poder recuperar la torre que els havia estat presa. No hi ha cap indicati sobre quina de les torres enfrontades correspondria a la Torre Vella o la Nova. Fet presoner, l'Obiolls es va passar a l'enemic amb armes i bagatges, i els manresans van perdre en l'operació bous i esquelles.

El 13 de novembre encara es van fer alguns pagaments pendents referents a l'episodi de les Torres. Joan Coromines va cobrar 3 sous per una bóta que es va fer malbé aquells dies, 10 diners per una olla de terrissa, i 8 diners pels honoraris del manescal que va curar un ase que havia resultat nafrat.